

DAY 4

ਵੰਡ ਐਲਗੋਰਿਥਮ

ਯੂਕਲਿਡ ਵੰਡ ਐਲਗੋਰਿਥਮ ਦੁਆਰਾ $a = bq + r$ ਜਾਂ ਭਾਜ = ਭਾਜਕ $\times$ ਭਾਗਫਲ + ਬਾਕੀ

ਪਰ ਯੂਕਲਿਡ ਐਲਗੋਰਿਥਮ ਸਿਰਫ ਸੰਪੂਰਨ ਸੰਖਿਆਵਾਂ ਲਈ ਹੈ।

ਇਸ ਭਾਗ ਵਿੱਚ ਅਸੀਂ ਬਹੁਪਦੀਆਂ ਦੇ ਵੰਡ ਐਲਗੋਰਿਥਮ ਬਾਰੇ ਚਰਚਾ ਕਰਾਂਗੇ।

ਬਹੁਪਦੀਆਂ ਦੇ ਵੰਡ ਐਲਗੋਰਿਥਮ ਜੇ $p(x)$ ਅਤੇ $g(x)$ ਦੋ ਬਹੁਪਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ $g(x), p(x)$ ਨੂੰ ਵੰਡਦੀ ਹੈ ਤਾਂ

ਵੰਡ ਐਲਗੋਰਿਥਮ : $p(x) = g(x) \cdot q(x) + r(x); r(x) \neq 0$

ਭਾਵ : ਭਾਜ = ਭਾਜਕ $\times$ ਭਾਗਫਲ + ਬਾਕੀ

1. ਵੰਡ ਐਲਗੋਰਿਥਮ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਕੇ $p(x) = 2x^2 + 3x + 1$, ਨੂੰ $g(x) = x + 2$ ਨਾਲ ਭਾਗ ਕਰਕੇ ਭਾਗਫਲ ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਪਤਾ ਕਰੋ।. [PSEB Ex. 6]

Sol:-

$$\begin{array}{r}
 2x - 1 \text{ (ਭਾਗਫਲ)} \\
 x + 2 \overline{) 2x^2 + 3x + 1} \\
 \underline{\pm 2x^2 \pm 4x} \\
 -x + 1 \\
 \underline{\mp x \mp 2} \\
 3 \text{ (ਬਾਕੀ)}
 \end{array}$$

2. ਵੰਡ ਐਲਗੋਰਿਥਮ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਕੇ $p(x) = 3x^2 + 2x + 4$, ਨੂੰ $g(x) = x - 1$ ਨਾਲ ਭਾਗ ਕਰਕੇ ਭਾਗਫਲ ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਪਤਾ ਕਰੋ।.

Sol:-

$$\begin{array}{r}
 3x + 5 \text{ (ਭਾਗਫਲ)} \\
 x - 1 \overline{) 3x^2 + 2x + 4} \\
 \underline{\pm 3x^2 \mp 3x} \\
 5x + 4 \\
 \underline{\pm 5x \mp 5} \\
 9 \text{ (ਬਾਕੀ)}
 \end{array}$$

3. ਵੰਡ ਐਲਗੋਰਿਥਮ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਕੇ $p(x) = 2x^3 - 3x^2 + 10x - 8$, ਨੂੰ $g(x) = x + 5$ ਨਾਲ ਭਾਗ ਕਰਕੇ ਭਾਗਫਲ ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਪਤਾ ਕਰੋ।

Sol:-

$$\begin{array}{r}
 2x^2 - 13x + 75 \\
 x + 5 \overline{) 2x^3 - 3x^2 + 10x - 8} \\
 \underline{\pm 2x^3 \pm 10x^2} \\
 -13x^2 + 10x \\
 \underline{\mp 13x^2 \mp 65x} \\
 75x - 8 \\
 \underline{\pm 75x \pm 375} \\
 -383
 \end{array}$$

ਇੱਥੇ $q(x) = 2x^2 - 13x + 75, r(x) = -383$
ਵੰਡ ਐਲਗੋਰਿਥਮ ਦੁਆਰਾ $2x^3 - 3x^2 + 10x - 8 = (x + 5)(2x^2 - 13x + 75) - 383$

4. ਦੋ ਘਾਤੀ ਬਹੁਪਦ $x^2 - 17x + 60$ ਦੇ ਸਿਫਰ ਪਤਾ ਕਰੋ ਅਤੇ ਸਿਫਰਾਂ ਅਤੇ ਗੁਣਕਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਸੰਬੰਧਾਂ ਦੀ ਸਚਾਈ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰੋ।

Sol.: $p(x) = x^2 - 17x + 60 = x^2 - 12x - 5x + 60$
 $= x(x - 12) - 5(x - 12) = (x - 12)(x - 5)$

$p(x)$ ਦੀਆਂ ਸਿਫਰਾਂ

ਜੇ $x - 12 = 0$ ਅਤੇ $x - 5 = 0$ i.e. $x = 12, x = 5$

ਜਾਂਚ

ਬਹੁਪਦ $x^2 - 17x + 60$ ਦੀਆਂ ਸਿਫਰਾਂ 12 ਅਤੇ 5

ਸਿਫਰਾਂ ਦਾ ਜੋੜ $= 12 + 5 = 17 = \frac{-b}{a}$

ਸਿਫਰਾਂ ਦੀ ਗੁਣਾ $= 12 \times 5 = 60 = \frac{c}{a}$

5. $3x^4 + 6x^3 - 2x^2 - 10x - 5$ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਸਿਫਰਾਂ ਪਤਾ ਕਰੋ ਜੇ ਦੋ ਸਿਫਰਾਂ $\pm \sqrt{\frac{5}{3}}$ ਹਨ।

Sol. ਦਿੱਤੇ ਬਹੁਪਦ ਦੀਆਂ ਦੋ ਸਿਫਰਾਂ $\sqrt{\frac{5}{3}}$ ਅਤੇ $-\sqrt{\frac{5}{3}}$ ਹਨ।

$\left(x - \sqrt{\frac{5}{3}}\right)\left(x + \sqrt{\frac{5}{3}}\right)$ ਦਿੱਤੇ ਬਹੁਪਦ ਦਾ ਗੁਣਨਖੰਡ ਹੈ।

$x^2 - \frac{5}{3}$ i.e. $3x^2 - 5$ ਦਿੱਤੇ ਬਹੁਪਦ ਦਾ ਗੁਣਨਖੰਡ ਹੈ।

ਵੰਡ ਦੁਆਰਾ	$3x^2 - 5$	$x^2 + 2x + 1$
		$3x^4 + 6x^3 - 2x^2 - 10x - 5$
		$\pm 3x^4 \quad \mp 5x^2$
		$6x^3 + 3x^2 - 10x - 5$
		$\mp 6x^3 \quad \mp 10x$
		$3x^2 \quad - 5$
		$\pm 3x^2 \quad \mp 5$
		0

So $3x^4 + 6x^3 - 2x^2 - 10x - 5 = (3x^2 - 5)(x^2 + 2x + 1)$
ਬਾਕੀ ਸਿਫਰਾਂ $x^2 + 2x + 1$ ਦਾ ਗੁਣਨਖੰਡੀਕਣਨ ਕਰਕੇ ਪਤਾ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ।

$x^2 + 2x + 1 = (x + 1)^2 = (x + 1)(x + 1)$

ਸਿਫਰਾਂ $-1, -1$

ਅਭਿਆਸ 2.2

1. ਵੰਡ ਐਲਗੋਰਿਥਮ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਕੇ $p(x)$ ਨੂੰ $g(x)$ ਨਾਲ ਭਾਗ ਕਰਕੇ ਭਾਗਫਲ ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਪਤਾ ਕਰੋ ।

- i. $p(x) = x^4 - 3x^2 + 4x + 5$; $g(x) = x^2 + 1 + x$
- ii. $p(x) = x^3 - 3x^2 + 5x - 3$; $g(x) = x^2 - 2$
- iii. $p(x) = x^4 - 5x + 6$; $g(x) = 2 - x^2$
- iv. $p(x) = 3x^3 + x^2 + 2x + 5$; $g(x) = 1 + 2x + x^2$
- v. $p(x) = 3x^2 - x^3 - 3x + 5$; $g(x) = x - 1 - x^2$

2. ਵੰਡ ਐਲਗੋਰਿਥਮ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਕੇ $p(x)$ ਨੂੰ $g(x)$ ਪਤਾ ਕਰੋ ਕਿ ਪਹਿਲਾ ਬਹੁਪਦ, ਦੂਜੇ ਬਹੁਪਦ ਦਾ ਗੁਣਨਖੰਡ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ।

- i. $x^2 - 2$; $2x^4 - 3x^3 - 3x^2 + 6x - 2$
  - ii. $y - 2$; $2y^3 - 5y^2 - 19y + 42$
3. ਜੇ $\sqrt{2}$ ਅਤੇ $-\sqrt{2}$ ਬਹੁਪਦ $2x^4 - 3x^3 - 3x^2 + 6x - 2$ ਦੀਆਂ ਸਿਫਰਾਂ ਹਨ ਤਾਂ ਬਾਕੀ ਸਿਫਰਾਂ ਵੀ ਪਤਾ ਕਰੋ।
4. $p(x) = x^3 - 3x^2 + x + 2$ ਨੂੰ ਬਹੁਪਦ $g(x)$ ਨਾਲ ਵੰਡਣ ਤੇ ਭਾਗਫਲ ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਕ੍ਰਮਵਾਰ $x - 2$ ਅਤੇ $-2x + 4$ ਹਨ। $g(x)$ ਪਤਾ ਕਰੋ।